آقا ڪريم جو

سفرِ معراج

12-April-2018

هفتيوار سنتن ڀري اجتماع ۾ ٿيڻ وارو

سُنّتن ڀريو بيان

((For Islamic Sisters)

هرمبلغ بيان ڪرڻ کان پهريان گهٽ ۾ گهٽ تي پيرا پڙهي

اَلْحَمْدُ لِلّٰهِ رَبِّ الْعٰلَمِيْنَ وَالصَّلٰوةُ وَالسَّلَامُ عَلٰى سَيِّدِ الْمُرْسَلِيْنَ

اَمَّا بَعْدُ فَاَعُوْذُ بِاللّٰهِ مِنَ الشَّيْطٰنِ الرَّجِيْمِ ط بِسْمِ اللّٰهِ الرَّحْمٰنِ الرَّحِيْمِ ط

آقا ڪريم جو سفرِ معراج

اَلصَّلٰوةُ وَالسَّلَامُ عَلَيْكَ يَا رَسُوْلَ الله وَعَلٰى اٰلِكَ وَاَصْحٰبِكَ يَا حَبِيْبَ الله

اَلصَّلٰوةُ وَالسَّلَامُ عَلَيْكَ يَا نَبِيَّ الله وَعَلٰى اٰلِكَ وَاَصْحٰبِكَ يَا نُوْرَ الله

دُرُود شريف جي فضيلت

حضرتِ سَيِدُنا اُبَي بن ڪعْب رَضِيَ اللهُ تَعَالٰى عَنْهُ عرض ڪيو: يا رَسُولَ الله صَلَّى اللهُ تَعَالٰى عَلَيْهِ وَاٰلِهٖ وَسَلَّمَ! مان دُرُود جي ڪثرت ڪندو آهيان، مان پاڻ ڪريم صَلَّى اللهُ تَعَالٰى عَلَيْهِ وَاٰلِهٖ وَسَلَّمَ تي دُرُود پڙهڻ جي لاءِ ڪيترو وقت مُقرّر ڪيان؟ ”فرمايائون: "جيترو چاهيو ڪيو. "مون عرض ڪيو: "چوٿائي؟" فرمايائون، "جيترو چاهيو ڪيو پر جيڪڏهن وڌيڪ دُرودِ پاڪ پڙهندو ته بهتر آهي."مون عرض ڪيو: "نِصف؟" فرمايائون: "جيترو چاهيو پڙهو، پر وڌيڪ پڙهندؤ ته بهتر آهي." عرض ڪيو،" مان سمورو وَقت اوهان تي دُرودِ پاڪ پڙهندو رهندس." فرمايائون،" پوءِ ته اهو عمل تنهنجي پريشانين کي ڪفايت ڪندو ۽ تنهنجي مَغفِرت جو سبب بڻجي ويندو."

(مستدرڪ،ڪتا ب التفسير،باب اڪثر واعلي الصلوٰة...الخ،۳/ ۱۹۸،رقم:۳۶۳۱ ملتقطاً)

بیٹھتے، اُٹھتے، جاگتے، سوتے ہو الٰہی مرا شِعار دُرُود
رُوئے انور پہ نور بار سلام زُلفِ اطہر پہ مُشکبار دُرود
اُس مہک پہ شمیم بیز سلام اُس چمک پر فروغ بار دُرود
اُن کے ہر جلوہ پر ہزار سلام اُن کے ہر لمعہ پر ہزار دُرود
سر سے پا تک کروڑ بار سلام اور سراپا پہ بے شُمار دُرود

صَلُّوْا عَلَى الْحَبِيْب! صَلَّى اللهُ تَعَالٰى عَلٰى مُحَمَّد

پياريون پياريون اسلامي ڀينرون! ثواب حاصل ڪرڻ خاطر بيان ٻڌڻ کان پهريان سٺيون سٺيون نِيّتون ڪري وٺون ٿيون. فرمانِ مصطفيٰ صَلَّى اللهُ تَعَالٰى عَلَيْهِ وَاٰلِهٖ وَسَلَّمَ: "نِيَّةُ الْمُؤْمِنِ خَيْرٌ مِّنْ عَمَلِهٖ" **يعني مسلمان جي نِيّت ان جي عمل کان بهتر آهي.**

(المعجم الكبير،سهل بن الساعدي...الخ ج 6، ص 185، الحديث: 5942)

ٻہ مدني گُل: (1) بغير سٺي نيّت جي ڪنهن بہ نيڪ عمل جو ثواب ناهي ملندو. (2) جيتريون سٺيون نِيّتون وڌيڪ، اوترو ثواب بہ وڌيڪ.

بيان ٻڌڻ جون نِيّتون

موقع جي مناسبت ۽ نوعيت جي اعتبار سان نيتن ۾ گهٽ وڌ ۽ تبديلي بہ ڪري سگهجي ٿي

❁ نگاهون جهڪائي پوري توجه سان بيان ٻڌندس ❁ ٽيڪ لڳائي ويهڻ بدران علمِ دين جي تعظيم خاطر جيترو ٿي سگهيو ٻئي گوڏا وچائي ويهندس ❁ ضرورت پوڻ تي ٻين اسلامي ڀينرن جي لاءِ سِرڪي جاءِ ڪشاده ڪندس ❁ ڌِڪو وغيره لڳو تہ صبر ڪندس، گهوري ڏسڻ ۽ اُلجهڻ کان بچندس ❁

صَلُّوا عَلَي الحَبِيب! اُذكُرُالله , تُوبُوا اِلَي الله! وغيره ٻڌي ثواب ڪمائڻ ۽ صدا لڳائڻ واريءَ جي دِل جوئي جي لاءِ آهستہ آواز سان جواب ڏيندس ❁ بيان کان پوءِ پاڻ اڳتي وڌي سلام، مصافحو ۽ انفرادي ڪوشش ڪندس-دوران بيان موبائل جي غيرضروري استعمال کان بچندس،نہ بيان ريڪارڊ ڪندس نہ ئي ٻئي ڪنهن قسم جو آواز ڇو تہ ان جي اجازت ناهي،جيڪو ڪجه ٻُڌندس،ان کي ٻڌي ۽ سمجهي ڪري ان تي عمل ڪرڻ ۽ ان کي بعد ۾ ٻين تائين پهچائي نيڪي جي دعوت عام ڪرڻ جي سعادت حاصل ڪندس.

صَلُّوْاعَلَى الْحَبِيب! صَلَّى اللهُ تَعَالٰى عَلٰى مُحَمَّد

عظيم ۽ بَرڪت ڀري رات

پياريون پياريون اسلامي ڀينرون! اللہ تبارڪ و تعالٰي جا لک لک شڪر جنهن هڪ ڀيرو ٻيهر اسان کي عظيم الشان فضيلتن ۽ برڪتن واري مقدس رات نصيب فرمائي۔

اَلحَمدُ لِلّٰه عَزَّوَجَلَّ ! هي رات اها عظيم ۽ جڳ مڳ جڳ مڳ ڪندڙ رات آهي جو جنهن ۾ اسان جي آقا، حبيبِ ڪبريا، معراج واري مصطفيٰ صَلَّى اللهُ تَعَالٰى عَلَيْهِ وَاٰلِهٖ وَسَلَّمَ کي هڪ عظيم مُعجِزو عطا ٿيو. ان رات تمام ملائڪن جي سردار حضرتِ سيدُنا جبريلِ امين عَلَيْهِ السَّلَام پاڻ سڳورن صَلَّى اللهُ تَعَالٰى عَلَيْهِ وَاٰلِهٖ وَسَلَّمَ جي عظمت ڀري بارگاھ ۾ تمام تيز رفتار سُواري بُراق وٺي حاضر ٿيو، ملائڪن پاڻ ڪريمن صَلَّى اللهُ تَعَالٰى عَلَيْهِ وَاٰلِهٖ وَسَلَّمَ کي گھوٽ بڻائي وڏي احترام سان بُراق تي سُوار ڪيو، پاڻ صَلَّى اللهُ تَعَالٰى عَلَيْهِ وَاٰلِهٖ وَسَلَّمَ مختصر وقت ۾ مڪ مڪرم کان بيتُ المقدس پهتا، تمام نبين پاڻ سڳورن صَلَّى اللهُ تَعَالٰى عَلَيْهِ وَاٰلِهٖ وَسَلَّمَ جو اِستقبال ڪيو، رسول اڪرم صَلَّى اللهُ تَعَالٰى عَلَيْهِ وَاٰلِهٖ وَسَلَّمَ تمام نبين جي اِمامت فرمائي، ان رات پاڻ سڳورن صَلَّى اللهُ تَعَالٰى عَلَيْهِ وَاٰلِهٖ وَسَلَّمَ تمام آسمانن جي سير فرمائي ۽ اتي جا عجائبات ڏٺا، ان رات پاڻ سڳورن صَلَّى اللهُ تَعَالٰى عَلَيْهِ وَاٰلِهٖ وَسَلَّمَ هر آسمان تي انبياءِ ڪرام عَلَيهِمُ السَّلَام سان ملاقات فرمائي، ان رات رحمت عالم صَلَّى اللهُ تَعَالٰى عَلَيْهِ وَاٰلِهٖ وَسَلَّمَ سِدرَةُ المُنتَهٰي تي ٻہ ويا، ان جاءِ تي پهچي جبريلِ امين عَلَيْهِ السَّلَام اڳتي هلڻ کان معذرت ڪئي، ان رات پاڻ سڳورا صَلَّى اللهُ تَعَالٰى عَلَيْهِ وَاٰلِهٖ وَسَلَّمَ ان مقام تي ٻہ پهتا جتي عقل ۽ سمجھ جي ٻہ رسائي ناهي، ان رات پاڻ سڳورن صَلَّى اللهُ تَعَالٰى عَلَيْهِ وَاٰلِهٖ وَسَلَّمَ کي خصوصي اِنعام عطا ٿيا، ان رات پاڻ سڳورن صَلَّى اللهُ تَعَالٰى عَلَيْهِ وَاٰلِهٖ وَسَلَّمَ کي شروع ۾ 50 نمازن جو تحفو اللہ عَزَّوَجَلَّ جي بارگاھ مان عطا ٿيو، جيڪو تخفيف کان پوءِ پنج نمازن جي صورت ۾ اسان تي فرض ڪيو ويو، ان رات پاڻ سڳورن صَلَّى اللهُ تَعَالٰى عَلَيْهِ وَاٰلِهٖ وَسَلَّمَ جنّت ۽ دوزخ کي ملاحظ فرمايو، ان رات پاڻ سڳورن صَلَّى اللهُ تَعَالٰى عَلَيْهِ وَاٰلِهٖ وَسَلَّمَ اللہ عَزَّوَجَلَّ جو خاص قُرب حاصل ڪيو، ان رات پاڻ سڳورن صَلَّى اللهُ تَعَالٰى عَلَيْهِ وَاٰلِهٖ وَسَلَّمَ مٿي جي اکين سان ربِ ڪريم عَزَّوَجَلَّ جو دِيدار ڪيو.

مطلب تہ معراج واري مصطفيٰ صَلَّى اللهُ تَعَالٰى عَلَيْهِ وَاٰلِهٖ وَسَلَّمَ جي معراج واري سفر کي بيان ڪرڻ جو حق ڪير ادا ڪري سگھي ٿو؟ بهرحال وڏي تَوَجُّھ ۽ دِلجمعي

سان ٻڌو، رسولِ پاڪ صَلَّی اللہُ تَعَالٰی عَلَیْہِ وَاٰلِہٖ وَسَلَّمَ جي مَحبّت دِل ۾ وڌيڪ اُجاگر ٿيندي.
اِنْ شَآءَاللہ عَزَّوَجَلَّ

معراج جي سفر جو خلاصو

"تفسيرِ صِراطُ الجنان" جلد 5 صَفحي 414 ۽ 415 تي آهي: **معراج جي رات حضرت جبريل** عَلَیْہِ السَّلَام **بارگاهِ رسالت ۾ حاضِر ٿيا، پاڻ سڳورن** صَلَّی اللہُ تَعَالٰی عَلَیْہِ وَاٰلِہٖ وَسَلَّمَ **کي معراج جي خوشخبري ٻُڌائي ۽ سندن مُقَدَّس سينو کولي ان کي آبِ زَمْ زَم سان ڌوتائون، پوءِ ان سيني کي حڪمت ۽ اِيمان سان ڀري ڇڏيو. ان کان پوءِ تاجدارِ رسالت** صَلَّی اللہُ تَعَالٰی عَلَیْہِ وَاٰلِہٖ وَسَلَّمَ **جي بارگاهه ۾ بُراق (نالي سُواري) پيش ڪئي وئي ۽ انتهائي اِڪرام و اِحترام سان ان تي سُوار ڪري مسجدِ اقصيٰ ڏانهن وٺي ويا. بَيتُ المَقدِس ۾ نبي پاڪ** صَلَّی اللہُ تَعَالٰی عَلَیْہِ وَاٰلِہٖ وَسَلَّمَ **سمورن نبين ۽ رسولن** عَلَیْہِمُ الصَّلٰوۃُ وَالسَّلَام **جي اِمامت فرمائي. پوءِ اتان کان آسمانن جي سير ڏانهن مُتَوَجّہ ٿيا، حضرت جبريلِ امين** عَلَیْہِ السَّلَام **واري واري سان سمورن آسمانن جا دروازا کولرايا، پهرين آسمان تي حضرت آدم** عَلَیْہِ السَّلَام **ٻي آسمان تي حضرت يحييٰ ۽ حضرت عيسيٰ** عَلَیْہِمَا الصَّلٰوۃُ وَالسَّلَام **ٽئين آسمان تي حضرت يوسف** عَلَیْہِ السَّلَام **چوٿين آسمان تي حضرت ادريس** عَلَیْہِ السَّلَام **پنجين آسمان تي حضرت هارون** عَلَیْہِ السَّلَام **ڇهين آسمان تي حضرت موسيٰ** عَلَیْہِ السَّلَام **۽ ستين آسمان تي حضرت ابراهيم** عَلَیْہِ السَّلَام **حُضورِ اَقدس** صَلَّی اللہُ تَعَالٰی عَلَیْہِ وَاٰلِہٖ وَسَلَّمَ **جي زيارت ۽ ملاقات سان مُشَرَّف ٿيا، اُنهن حُضورِ اَنور** صَلَّی اللہُ تَعَالٰی عَلَیْہِ وَاٰلِہٖ وَسَلَّمَ **جي عزّت ۽ تڪريم ڪئي ۽ تشريف آوري جون مبارَڪون ڏنيون، ايستائين جو نبي اڪرم** صَلَّی اللہُ تَعَالٰی عَلَیْہِ وَاٰلِہٖ وَسَلَّمَ **هڪ آسمان کان ٻي آسمان جي طرف سير ڪندي ۽ اتان جا عجائبات ڏسندي تمام مُقَرَّبِين جي آخري منزل سِدرَۃ الْمُنتَهٰي تائين پهتا. هن هنڌ کان اڳتي وڌڻ جي جيئن تہ ڪنهن مُقَرَّب ملائڪ جي بہ مجال نہ آهي، ان ڪري حضرت جبريلِ امين** عَلَیْہِ السَّلَام **اڳتي ڪڏ وڃڻ کان مَعذرَت ڪري اتي رهي پيا، پوءِ مقامِ قُربِ خاص ۾ حُضور پُرنُور** صَلَّی اللہُ تَعَالٰی عَلَیْہِ وَاٰلِہٖ وَسَلَّمَ **ترقّيون فرمايون ۽ ان قربِ اعليٰ ۾ پهتا جو جنهن جي تَصَوُّر بابت مخلوق جا اَفڪار ۽ خيالات بہ پرواز کان عاجز آهن. اتي رسولِ اڪرم** صَلَّی اللہُ تَعَالٰی عَلَیْہِ وَاٰلِہٖ وَسَلَّمَ **تي خاص رحمت ۽ ڪرم ٿيو ۽ پاڻ** صَلَّی اللہُ تَعَالٰی

عَلَیْهِ وَاٰلِهٖ وَسَلَّمَ اِنعاماتِ اِلٰھيہ ۾ مخصوص نعمتن کان سرفراز ڪيا ويا، زمين ۽ آسمان جي بادشاهت (Kingship) ۽ اُن کان افضل ۽ بَرتَر عُلوم ماڻيا. اُمّت جي لاءِ نمازون فَرض ٿيون، نبي ڪريم صَلَّی اللّٰهُ تَعَالٰی عَلَیْهِ وَاٰلِهٖ وَسَلَّمَ جن ڪجھ گناهگارن جي شفاعت فرمائي، جنّت ۽ دوزخ جي سير ڪئي ۽ پوءِ دنيا ۾ پنهنجي جڳھ واپس تشريف ڪڍي آيا. (تفسيرِصراط ُالجنان،۴۱۴/۵-۴۱۵ملخصاً)

دے دیئے تم کو اپنے خزانے ربِّ عزّت ربِّ عُلا نے
دونوں جہاں کی نعمت والے تم پر لاکھوں سلام
تم پرلاکھوں سلام

عرشِ عُلا پر ربّ نے بُلایا اپنا جلوۂ خاص دِکھایا
خَلوَت والے جَلوَت والے تم پر لاکھوں سلام
تم پرلاکھوں سلام

تخت تمہارا عرش خدا کا ملکِ خدا ہے ملک تمہارا
ربّ کی اعلیٰ خِلافت والے تم پر لاکھوں سلام
تم پرلاکھوں سلام

تم کو دیکھا حق کو دیکھا آپ کی صورت اُس کا جلوہ
اچھی اچھی صُورت والے تم پر لاکھوں سلام
تم پرلاکھوں سلام

چشمِ سَر نے حق کو دیکھا دل نے حق کو حق ہی جانا
اے حقّانی صورت والے تم پر لاکھوں سلام
تم پرلاکھوں سلام

صَلُّوْا عَلَی الْحَبِیْب! صَلَّی اللّٰهُ تَعَالٰی عَلٰی مُحَمَّد

سُبْحٰنَ اللّٰـہ عَزَّوَجَلَّ! ٻڌو اوهان تہ! رسولِ ڪريم صَلَّی اللّٰہُ تَعَالٰی عَلَیْہِ وَاٰلِہٖ وَسَلَّمَ جو سَفرِ معراج ڪيتري قدر عظمتن ۽ عنايتن کان ڀرپور هو، جنهن ۾ قدم قدم تي رحمتِ عالَم صَلَّی اللّٰہُ تَعَالٰی عَلَیْہِ وَاٰلِہٖ وَسَلَّمَ ربّ ڪريم جون ڪيئي عظيمُ الشّان نشانيون ڏٺيون، اهو بہ معلوم ٿيو تہ پاڻ سڳورن صَلَّی اللّٰہُ تَعَالٰی عَلَیْہِ وَاٰلِہٖ وَسَلَّمَ جي مبارڪ سيني کي عظيمُ الشّان پاڻي يعني زم زم شريف سان غسل ڏئي ان کي حڪمت سان ڀريو ويو. ٿي سگهي ٿو تہ ڪنهن جي دل ۾ اهو خيال پيدا ٿئي تہ پاڻ صَلَّی اللّٰہُ تَعَالٰی عَلَیْہِ وَاٰلِہٖ وَسَلَّمَ جي جسمِ اَطهر کي غُسْل ڏيڻ جي لاءِ ٻين پاڻين جي بدران زَم زَم شريف کي ئي ڇو چونڊيو ويو؟

حڪيمُ الامّت حضرت مفتي احمد يار خان نعيمي رَحْمَۃُ اللّٰہِ تَعَالٰی عَلَیْہ هن جي حڪمت کي بيان ڪندي فرمائن ٿا: حُضور صَلَّی اللّٰہُ تَعَالٰی عَلَیْہِ وَاٰلِہٖ وَسَلَّمَ حضرت اُمِّ هاني بنتِ ابي طالب رَضِیَ اللّٰہُ تَعَالٰی عَنْہا جي گهر آرام ۾ هئا، مَلائڪ اتان کان بيدار ڪري پاڻ ڪريم صَلَّی اللّٰہُ تَعَالٰی عَلَیْہِ وَاٰلِہٖ وَسَلَّمَ کي حَطيمِ ڪعبہ ۾ آنڌائون، اجا تائين پاڻ ڪريم صَلَّی اللّٰہُ تَعَالٰی عَلَیْہِ وَاٰلِہٖ وَسَلَّمَ تي اُونگهہ (ننڊ جو خمار) طاري هئو پوءِ اتي غُسل ڏنو ويو، دُنياوي گهوٽ جي جسم کي غُسل ڏنو ويندو آهي، حُضورِ انور صَلَّی اللّٰہُ تَعَالٰی عَلَیْہِ وَاٰلِہٖ وَسَلَّمَ اهڙا نرالا گهوٽ آهن جو پاڻ سڳورن صَلَّی اللّٰہُ تَعَالٰی عَلَیْہِ وَاٰلِہٖ وَسَلَّمَ جي دل کي بہ غُسل ڏنو ويو. آبِ زَم زَم ٻين پاڻين (Waters) کان افضل آهي ڇوتہ حضرت سَيدُنا اسماعيل عَلَیْہِ السَّلَام جي قدم کان جاري ٿيو آهي، ان ڪري اهو پاڻي ان غُسل جي لاءِ چونڊيو ويو. اِيمان ۽ حڪمت سان حُضور صَلَّی اللّٰہُ تَعَالٰی عَلَیْہِ وَاٰلِہٖ وَسَلَّمَ جو سِينو ڀريو ويو پوءِ ان کي سبيو ويو، حُضور صَلَّی اللّٰہُ تَعَالٰی عَلَیْہِ وَاٰلِہٖ وَسَلَّمَ جي قَلب شريف ۾ اِيمان ۽ حڪمت ڀهريان کان ئي موجود هو، اهو بہ (اِيمان ۽ حڪمت جي) زيادَتي فرمائڻ جي لاءِ ٿيو. (مرآۃ المناجیح،۱۵۲/۸ملخصاً)

(نبي ڪريم صَلَّی اللّٰہُ تَعَالٰی عَلَیْہِ وَاٰلِہٖ وَسَلَّمَ جو) سينو پاڪ اڳ ۾ئي نوراني هو هاڻ نُوْرٌ عَلٰی نُوْر ٿي ويو، سون جنّتي هو، پاڻي زَم زَم، جنّتي سون جي ٿانو ۾ حرم جو پاڻي شريف، سُبْحٰنَ اللّٰہ ڇا ڳالهہ ڪجي. (مرآۃ المناجیح،۱۳۶/۸ملخصاً) اعليٰ حضرت، امامِ اهلسنّت مولانا شاهہ امام احمد رضا خان رَحْمَۃُ اللّٰہِ تَعَالٰی عَلَیْہ فرمائن ٿا:

اُتار کر اُن کے رُخ کا صَدقہ یہ نُور کا بٹ رہا تھا باڑا
کہ چاند سُورج مچل مچل کر جبیں کی خَیرات مانگتے تھے

وہی تو اب تک چھلک رہا ہے وہی تو جوبن ٹپک رہا ہے
نہانے میں جو گرا تھا پانی کٹورے تاروں نے بھر لیے تھے

بچا جو تلووں کا اُن کے دھووَن بنا وہ جنّت کا رنگ و روغَن
جنھوں نے دُولھا کی پائی اُترن وہ پھول گلزار نُور کے تھے

مختصر وضاحت: (شبِ معراج) **نُور واري آقا** صَلَّى اللهُ تَعَالٰى عَلَيْهِ وَاٰلِهٖ وَسَلَّمَ **جي روشن چهري جو صَدَقو لاهي نُور جي خَيرات تقسيم ڪئي پئي وئي، چنڊ سج ايتري قدر روشن هئڻ جي باوُجود تڙپندي پيشاني مُصطَفٰي جي خيرات گهري رهيا هئا. معراج جي رات رسولِ اڪرم** صَلَّى اللهُ تَعَالٰى عَلَيْهِ وَاٰلِهٖ وَسَلَّمَ **جي غُسل شريف جو مبارَڪ پاڻي تارن پنهنجي دامن ۾ محفوظ ڪري ورتو هو، اڄ انهيءَ پاڻي جو حُسن ۽ جمال روشني جي صورت ۾ تارن مان ظاهر ٿي رهيو آهي. پاڻ ڪريم** صَلَّى اللهُ تَعَالٰى عَلَيْهِ وَاٰلِهٖ وَسَلَّمَ **جي قدمن جي ترين جي بچيل پاڻي سان جنّت کي رَنگ ۽ روغن ڪيو ويو، جنهن کي شَبِ اَسراء جي گهوٽ** صَلَّى اللهُ تَعَالٰى عَلَيْهِ وَاٰلِهٖ وَسَلَّمَ **جي جسمِ اَقدَس مان بَرَڪتون وٺڻ واري لباسِ مبارَڪ مان فَيض مِليو اهي گل نوراني باغ بڻجي ويا ها.**

صَلُّوْا عَلَى الْحَبِيْب! صَلَّى اللهُ تَعَالٰى عَلٰى مُحَمَّد

بُراق جو شان ۽ شوڪت

پياريون پياريون اسلامي ڀينرون! معراج جي رات نبي پاڪ، صاحبِ لولاڪ صَلَّى اللهُ تَعَالٰى عَلَيْهِ وَاٰلِهٖ وَسَلَّمَ **مختلف سُوارين تي سفر فرمايو ۽ لا مڪان تائين وڃي پهتا، جيئن تہ نُور وارا آقا** صَلَّى اللهُ تَعَالٰى عَلَيْهِ وَاٰلِهٖ وَسَلَّمَ **خود اِرشاد فرمائن ٿا:** (معراج جي رات) **مون وٽ بُراق آندو ويو، جيڪو گڏھ کان وڏو ۽ خچر کان ننڍو، انتهائي سفيد رنگ جو ڊگهي قد وارو جانور هو،جنهن کي براق چيو ويندو آهي ان جو قدم نظر جي انتهاء تي پوندو هو، مون کي ان** (بُراق) **تي سُواري ڪيو ويو.**
(مسلم،ڪتاب الايمان،باب الاسراء، حديث:۴۱۱، ص۸۷)

حڪيمُ الاُمّت حضرت مفتي احمد يار خان نعيمي رَحْمَةُ اللهِ تَعَالٰى عَلَيْه **بيان ڪيل حديثِ**

پاڪ جي شرح ۾ فرمائن ٿا: جيئن ته ان جي رفتار (Speed) بجلي وانگر تيز آهي ۽ اهو چمڪ دار سفيد رنگ جو آهي، ان ڪري ان کي بُراق چيو وڃي ٿو، ان تي حُضور صَلَّى اللهُ تَعَالٰى عَلَيْهِ وَاٰلِهٖ وَسَلَّمَ معراج ۾ به سُوار ٿيا ۽ قِيامت ۾ به سُوار ٿيندا. خيال رهي ته هر نبي جو جنّت ۾ هڪ بُراق هوندو سُواري جي لاءِ، پر حُضور صَلَّى اللهُ تَعَالٰى عَلَيْهِ وَاٰلِهٖ وَسَلَّمَ جو بُراق سڀني کان اعليٰ هوندو، هي اهو ئي بُراق آهي.

حڪيمُ الاُمّت حضرت مفتي احمد يارخان نعيمي رَحْمَةُ اللهِ تَعَالٰى عَلَيْه مزيد فرمائن ٿا: (حُضور صَلَّى اللهُ تَعَالٰى عَلَيْهِ وَاٰلِهٖ وَسَلَّمَ جن فرمايو:) مان پاڻ سوار نه ٿيس، بلڪ سوار ڪيو ويس، جبريلِ امين عَلَيْهِ السَّلَام حضور صَلَّى اللهُ تَعَالٰى عَلَيْهِ وَاٰلِهٖ وَسَلَّمَ کي سوار ڪيو، رڪاب جناب جبريل عَلَيْهِ السَّلَام ورتي ۽ لگام حضرت ميڪائيل عَلَيْهِ السَّلَام پڪڙي ۽ ان وڏي شان سان گهوٽ جي سواري هلي. خيال رهي ته حضورِ انور صَلَّى اللهُ تَعَالٰى عَلَيْهِ وَاٰلِهٖ وَسَلَّمَ جو بُراق تي سوار ٿيڻ اظهارِ شان جي لاءِ هو جيئن گهوٽ گهوڙي تي هوندا آهن ۽ جاڃي پيادل، ۽ گهوڙو آهستي آهستي هلندو آهي، بُراق جي اها رفتار به آهسته هئي. (مرآة المناجيح،٨/ ١٣٧ ملخصاً)

سفرِ معراج جون مبارڪ سُواريون

اِمام عَلائي رَحْمَةُ اللهِ تَعَالٰى عَلَيْه فرمائن ٿا: معراج جي رات حُضورِ اَنْوَر صَلَّى اللهُ تَعَالٰى عَلَيْهِ وَاٰلِهٖ وَسَلَّمَ جون سُواريون پنج (5) نمونن جو هيون: (1) (مڪي کان) بَيتُ المَقدِس تائين بُراق تي، (2) بَيتُ المَقدِس کان آسمانِ دنيا تائين نُور جي ڏاڪڻ تي، (3) پهرين آسمانِ کان ستين آسمان تائين ملائڪن جي پرن تي، (4) ستين آسمان کان سِدرَة المُنتَهٰي تائين حضرت جبريلِ امين عَلَيْهِ السَّلَام جي پرن تي ۽ (5) سِدرَة المُنتَهٰي کان مقامِ قَابَ قَوسَين تائين رَفرَف تي.

(روح المعاني،پ١٥، الاسراء،تحت الاية:١، ١٥ /١٤)

سفرِ معراج جون منزلون

علّامه شهابُ الدّين محمود آلُوسي بغدادي رَحْمَةُ اللهِ تَعَالٰى عَلَيْه فرمائن ٿا: بَيتُ المَقدِس کان مقامِ قَابَ قَوسَين تائين پهچڻ ۾ پاڻ ڪريم صَلَّى اللهُ تَعَالٰى عَلَيْهِ وَاٰلِهٖ وَسَلَّمَ ڏهه (10) منزلون طئي فرمايون: (1) پهريون آسمان (2) ٻيو آسمان (3) ٽيون آسمان (4)

چوٿون آسمان (5) پنجون آسمان (6) ڇهون آسمان (7) ستون آسمان (8) سِدرَۃ المُنتَهٰي (9) مقامِ مُستَويٰ جتي پاڻ سڳورن صَلَّی اللہُ تَعَالٰی عَلَیْہِ وَاٰلِہٖ وَسَلَّمَ قلمِ قدرت جي هلڻ جو آواز ٻڌو ۽ (10) عرشِ اعظم. (روح المعاني،پ۱۵، الاسرا ء، تحت الاية:۱، ۱۵/ ۱۵ ملخصاً)

امير ِاَهلسُنّت دَامَتْ بَرَکَاتُھُمُ الْعَالِیَہ پنهنجي مشهورِ زمانہ نعتيہ ديوان"وسائلِ بخشش" ۾ سَفرِ معراج جي حَسين لمحات جي منظر ڪشي ڪندي لکن ٿا:

ہیں صف آرا سب حُور و مَلَکْ اور غِلماں خُلد سجاتے ہیں
اِک دُھوم ہے عَرشِ اعظم پر مہمان خدا کے آتے ہیں

ہے آج فلک روشن روشن، ہیں تارے بھی جگمگ جگمگ
محبوب خدا کے آتے ہیں محبوب خدا کے آتے ہیں

قربان میں شان و عظمت پر سوئے ہیں چین سے بستر پر
جبریلِ امیں حاضر ہوکر معراج کا مژدہ سُناتے ہیں

جبریلِ امین بُراق لئے جنت سے زمیں پر آپہنچے
بارات فرشتوں کی آئی معراج کو دولہا جاتے ہیں

ہے خُلد کا جوڑا زیبِ بدن رحمت کا سجا سہرا سَر پر
کیا خوب سُہانا ہے منظر معراج کو دولہا جاتے ہیں

یہ عزّ و جلال اللہ! اللہ! یہ اَوج و کمال اللہ! اللہ!
یہ حُسن و جمال اللہ! اللہ! معراج کو دولہا جاتے ہیں

صَلُّوا عَلَی الْحَبِیب! صَلَّی اللہُ تَعَالٰی عَلٰی مُحَمَّد

جنت جو مشاهدو

پيارا پيارا اسلامي ڀائرو! سفر معراج ۾ رحمتِ عالَم صَلَّی اللہُ تَعَالٰی عَلَیْہِ وَاٰلِہٖ وَسَلَّمَ جتي الله پاڪ جي بين وڏين نشانين کي ڏٺو، اتي هن مبارڪ سفر (Journey) جي هڪ خاص ڳالهہ اها بہ هئي تہ رسول اڪرم صَلَّی اللہُ تَعَالٰی عَلَیْہِ وَاٰلِہٖ وَسَلَّمَ ربّ ڪريم جي هڪ عظيمُ الشّان نشاني يعني جنّت ۽ اتي موجود نعمتن کي بہ پنهنجي مبارڪ اکين سان مُلاحَظہ فرمايو. اچو! ٻڌو تہ پاڻ صَلَّی اللہُ تَعَالٰی عَلَیْہِ وَاٰلِہٖ وَسَلَّمَ اتي ڇا ڇا مُلاحَظہ فرمايو، جيئن تہ

عاليشان جنّتي محل

حضرت سَيدُنا علي المرتضيٰ،شيرِ خدا رَضِیَ اللہُ تَعَالٰی عَنْہ کان روايت آهي تہ هڪ ڀيري اميرُ المؤمنين حضرت سَيدُنا عُمَر فاروقِ اعظم رَضِیَ اللہُ تَعَالٰی عَنْہ بارگاهِ رِسالت

۾ عَرض ڪيو: يا رَسُولَ الله صَلَّی اللّٰهُ تَعَالٰی عَلَيْهِ وَاٰلِهٖ وَسَلَّمَ! مون کي بہ ٻڌايو تہ معراج جي رات اوهان جنّت ۾ ڇا ڇا ڏٺو؟ سرڪارِ مدينہ صَلَّی اللّٰهُ تَعَالٰی عَلَيْهِ وَاٰلِهٖ وَسَلَّمَ اِرشاد فرمايائون: اي اِبنِ خطّاب! جيڪڏهن مان توهان جي وچ ۾ ايترو عَرصو رهان جيترو عَرصو حضرت نُوح عَلَيْهِ السَّلَام پنهنجي قوم ۾ رهيا ۽ پوءِ توهان کي اهي جنّتي واقعا ۽ مشاهدا ٻڌايان تہ بہ اهي ختم نہ ٿين. پر اي عُمَر! جڏهن تو مون کان پڇيو ئي آهي تہ مون کي بہ جنت جي باري ۾ ٻڌايو تہ پوءِ مان توکي اها ڳالھ ٻڌايان ٿو جيڪا تنهنجي علاوه مون ڪنهن کي نہ ٻڌائي. (ٻُڌ!) مون جنّت ۾ هڪ اهڙو عاليشان محل (Palace) ڏٺو جنهن جي چائنٺ جنّتي زمين جي هيٺ هئي ۽ ان جو مٿيون حِصّو عَرش جي وچ ۾ هو. مون جبريلِ امين عَلَيْهِ السَّلَام کان پڇيو: اي جبريل! ڇا تون هن عاليشان محل جي باري ۾ ڄاڻين ٿو، جنهن جي چائنٺ جَنّتي زمين جي هيٺ ۽ مٿاهون حِصّو عَرش جي وچ ۾ آهي؟، جبريلِ امين عَلَيْهِ السَّلَام عَرض ڪيو: يارَسُولَ الله صَلَّی اللّٰهُ تَعَالٰی عَلَيْهِ وَاٰلِهٖ وَسَلَّمَ! مون کي خبر نہ آهي. مون وري پڇيو: اي جبريل! هن محل جي روشني تہ اهڙي آهي جيئن دنيا ۾ سج جي روشني، ڀلا اهوئي ٻڌايو تہ هن تائين ڪير پهچندو ۽ هن ۾ ڪير رهائش اِختيار ڪندو؟ تہ جبريلِ امين عَلَيْهِ السَّلَام عَرض ڪيو: يارَسُولَ الله صَلَّی اللّٰهُ تَعَالٰی عَلَيْهِ وَاٰلِهٖ وَسَلَّمَ! هن محل ۾ اهو رهندو جيڪو صرف حق ڳالھ چوندو آهي، حق ڳالھ جي هدايت ڏيندو آهي، جڏهن ان کي ڪو حق ڳالھ چوندو آهي تہ هو ڪاوڙ ناهي ڪندو ۽ اُن جو حق تي ئي اِنتقال ٿيندو. مون پڇيو: اي جبريل! ڇا توکي ان جو نالو معلوم آهي؟ عَرض ڪيائين: جي ها! يارَسُولَ الله صَلَّی اللّٰهُ تَعَالٰی عَلَيْهِ وَاٰلِهٖ وَسَلَّمَ! اهو هڪ ئي شخص تہ آهي. مون پڇيو: اي جبريل! اهو هڪ شخص ڪير آهي؟ عرض ڪيائين: حضرت عُمَر بن خطّاب (رَضِیَ اللّٰهُ تَعَالٰی عَنْه).

اهو ٻڌي اميرُالمؤمنين حضرت سَيدُنا عُمَر فاروقِ اعظم رَضِیَ اللّٰهُ تَعَالٰی عَنْه تي رِقت طاري ٿي وئي ۽ پاڻ رَضِیَ اللّٰهُ تَعَالٰی عَنْه غش ٿي زمين تي تشريف ڪٺي آيا. حضرت سَيدُنا عَبدُالله بن حسن رَضِیَ اللّٰهُ تَعَالٰی عَنْه بيان ڪن ٿا: هن واقعي کان پوءِ اسان

امير المؤمنين حضرت سَيدُنا فاروقِ اعظم رَضِیَ اللہُ تَعَالٰی عَنْہ جي چهري تي ڪڏهن به مُرڪ نه ڏٺي ايستائين جو پاڻ رَضِیَ اللہُ تَعَالٰی عَنْہ دنيا مان تشريف کڻي ويا.
(ڪنزالعمال،ڪتاب الفضائل،فضائل الصحابه،الجزء:۶،۱۲/۲۶۴،حديث: ۳۵۸۳۳ ملتقطاً)

پسِ صدّیقِ اکبر مُصطفٰے کے سب صحابہ میں ہے بے شک سب سے اُونچا مرتبہ فاروقِ اعظم کا

صَلُّوْا عَلَى الْحَبِيْب! صَلَّى اللهُ تَعَالٰى عَلٰى مُحَمَّد

سون جو محل

حضرت سيدُنا ابو بُرَيدَه رَضِیَ اللہُ تَعَالٰی عَنْہ کان روايت آهي ته رسولِ اڪرم صَلَّی اللہُ تَعَالٰی عَلَیْہِ وَاٰلِہٖ وَسَلَّمَ اِرشاد فرمايو: (شبِ معراج) جڏهن مان جنّت ۾ داخل ٿيس ته سون سان سينگاريل هڪ محل وٽان منهنجو گذر ٿيو. مون پڇا ڪئي: "لِمَنْ هٰذَا الْقَصْرُ اهو محل ڪنهن جو آهي؟" ملائڪن عَرض ڪيو: "لِرَجُلٍ مِّنَ الْعَرَبِ اهو هڪ عَرَبي نوجوان جو آهي." مون چيو: "اَنَا عَرَبِيٌّ مان عَرَبي آهيان." ملائڪن عرض ڪيو: "لِرَجُلٍ مِنْ قُرَيْشٍ اهو هڪ قَرَشِي نوجوان جو آهي." مون چيو: "اَنَا قُرَشِيٌّ مان قَرَشِي آهيان"، ملائڪن عَرض ڪيو: "لِرَجُلٍ مِّنْ اُمَّةِ مُحَمَّدٍ اهو اُمّتِ محمديه جي هڪ شخص جو آهي." مون چيو: "اَنَا مُحَمَّدٌ محمد ته مان آهيان. ملائڪن عرض ڪيو: "لِعُمَرَ بْنِ الْخَطَّابِ اهو محل عُمَر بن خطّاب رَضِیَ اللہُ تَعَالٰی عَنْہ جو آهي." نبي ڪريم صَلَّی اللہُ تَعَالٰی عَلَیْہِ وَاٰلِہٖ وَسَلَّمَ اِرشاد فرمايائون: "فَاَرَدْتُ اَنْ اَدْخُلَهُ فَاَنْظُرَ اِلَيْهِ، فَذَكَرْتُ غَيْرَتَكَ ته مون چاهيو ته مان ان محل ۾ داخل ٿيان ته جيئن ان کي ڏسي سگهان پر مون کي تنهنجي غيرت ياد آئي." اهو ٻڌي اميرُ المؤمنين حضرت سيدُنا عُمَر فاروقِ اعظم رَضِیَ اللہُ تَعَالٰی عَنْہ عرض ڪيائون: "بِاَبِي وَاُمِّي يَا رَسُولَ اللهِ،اَعَلَيْكَ اَغَارُ؟ يارسولَ الله صَلَّی اللہُ تَعَالٰی عَلَیْہِ وَاٰلِہٖ وَسَلَّمَ! منهنجا ماءُ پيءُ اوهان تي قربان! ڇا مان اوهان تي به غيرت

ڪندس.“ (ترمذي، كتاب المناقب، باب في مناقب ابي حفص۔۔۔الخ،۳۸۵/۵،حديث:۳۷۰۹ملتقطاً)(بخاري،كتاب فضائل اصحاب النبي،باب مناقب عمر بن الخطاب ۔۔۔الخ، ۵۲۵/۲، حديث:۳۶۷۹)

رہے تیری عطا سے یاخدا! تیری عنایت سے ہمارے ہاتھ میں دامن سدا فاروقِ اعظم کا

صَلُّوْا عَلَى الْحَبِيب! صَلَّى اللّٰهُ تَعَالٰى عَلٰى مُحَمَّد

حُورن جو سلام

حضرت سيدُنا انس رَضِیَ اللّٰہُ تَعَالٰی عَنْہُ کان روايت آهي تہ رسولِ پاڪ صَلَّی اللّٰہُ تَعَالٰی عَلَیْہِ وَاٰلِہٖ وَسَلَّمَ جن اِرشاد فرمايو: معراج جي سير دوران مان جنّت جي ”بَيدَخ“ نالي مقام ۾ داخل ٿيس جتي موتين، سبز زَبَرجَد ۽ سُرخ ياقوت جا خيما (Tents) آهن. حُورن چيو: ”اَلسَّلَامُ عَلَيْكَ يَارَسُوْلَ الله“ يعني اي الله پاڪ جا رسول صَلَّی اللّٰہُ تَعَالٰی عَلَیْہِ وَاٰلِہٖ وَسَلَّمَ! اوهان تي سلامتي هجي. مون پڇا ڪئي: اي جبريل! اها ڪهڙي آواز آهي؟ اُنهن عَرض ڪيو: اهي خيمن ۾ پرده نشين (حُورون) آهن. اُنهن اوهان تي سلام پيش ڪرڻ جي پنهنجي ربّ ڪريم کان اِجازت گهري آهي، الله پاڪ انهن کي اِجازت ڏني تہ اهي چوڻ لڳيون: اسان راضي رهڻ واريون آهيون اسان ڪڏهن بہ ناراض نہ ٿينديون سين، اسان هميشہ رهڻ واريون آهيون ڪڏهن نہ وينديون سين. هن تي نبي اڪرم صَلَّی اللّٰہُ تَعَالٰی عَلَیْہِ وَاٰلِہٖ وَسَلَّمَ سيپاري 27 سوره رحمٰن جي آيت نمبر72 تلاوت فرمائي:

حُوْرٌ مَّقْصُوْرٰتٌ فِي الْخِيَامِ ﴿۷۲﴾ ترجموڪنز الايمان:حُورون آهن شاميانن ۾ پرده نشين. (پ۲۷،الرحمٰن:۷۲)

(البعث والنشور للبيهقي، باب ما جاء في صفة الحور العين،ص۲۱۵، حديث:۳۴۰)

مدّت سے جو اَرمان تھا وہ آج نِکالا حُوروں نے کیا خوب نظارہ شَبِ معراج

جنّتي نهرون ۽ پکي

حضور نبي پاڪ صَلَّی اللّٰہُ تَعَالٰی عَلَیْہِ وَاٰلِہٖ وَسَلَّمَ فرمائن ٿا: (معراج جي رات) منهنجو جنّت ۾ وڃڻ ٿيو، مون ڏٺو تہ ان جا سنگريزا موتين جا ۽ ان جي مٽي مشڪ جي

هئي. (بخاری، کتاب احادیث الانبیاء، باب ذکر ادریس علیه السلام، ۴۱۷/۲ ، الحدیث:۳۳۴۲ ،ملتقطاً) پوءِ چار (4) نهرون ڏٺيون هڪ پاڻيءَ جي، جنهن جو پاڻي تبديل ناهي ٿيندو، ٻي کير جي جنهن جو ذائقو ناهي بدلجندو، ٽئين شراب جي جنهن ۾ پيئڻ وارن لاءِ لذت آهي (نشو بلڪل ناهي) ۽ چوٿين پاڪيزه ۽ صاف سُٿري ماکيءَ جي. جنّت جا پکي اُٺن وانگر هئا، ان ۾ الله عَزَّوَجَلَّ پنهنجي نيڪ ٻانهن جي لاءِ اهڙا اهڙا انعام تيار ڪري رکيا آهن جنهن کي ڪنهن اک ناهي ڏٺو ۽ نہ ئي ڪنهن ڪَنّ ٻڌو ۽ نہ ئي ڪنهن انسان جي دل ۾ ان جون خيال گذريو.

(دلائل النبوۃ للبیھقی، جماع ابواب المبعث، باب الدلیل...بالافق الاعلٰی،۳۹۴/۲)

اعليٰ حضرت،امامِ اهلسنّت مولانا شاه احمد رضا خان رَحْمَةُ اللهِ تَعَالٰی عَلَيْه سفرِ معراج جي دوران آقا صَلَّى اللهُ تَعَالٰی عَلَيْهِ وَاٰلِهٖ وَسَلَّمَ جي جنّت جي سير جي دلنشين لمحن کي لفظن جو جامو پارائيندي لکن ٿا:

وہ بُرجِ بطحا کا ماہ پارہ بِہشت کی سَیر کو سدھارا
چمک پہ تھا خُلد کا ستارہ کہ اِس قمر کے قدم گئے تھے

شعر جي وضاحت: معراج جي رات وادي مکي جا چنڊ صَلَّى اللهُ تَعَالٰی عَلَيْهِ وَاٰلِهٖ وَسَلَّمَ جڏهن جنّت جي سير لاءِ تشريف کڻي ويا تہ جنّت جي مُقدَّر جو ستارو چمڪي پيو، ڇوتہ جنّت ۾ ماهتابِ رسالت صَلَّى اللهُ تَعَالٰی عَلَيْهِ وَاٰلِهٖ وَسَلَّمَ جا مبارَڪ قدم جو لڳي رهيا هئا.

سُرُورِ مَقْدَم کی روشنی تھی کہ تابِشوں سے مہ عَرَب کی
جِناں کے گلشن تھے جھاڑ فَرشی جو پُھول تھے سب کنول بنے تھے

شعر جي وضاحت: جڏهن ماهِ عرب، محبوبِ ربّ صَلَّى اللهُ تَعَالٰی عَلَيْهِ وَاٰلِهٖ وَسَلَّمَ جي جنّت ۾ آمدِ باسعادت ٿي تہ روشني ئي روشني ڦهلجي وئي، عَرب جي چنڊ صَلَّى اللهُ تَعَالٰی عَلَيْهِ وَاٰلِهٖ وَسَلَّمَ جي رُخ روشن مان ڦُٽنڻ واري روشني سان جنّت جا گل بہ خوب، خوب ٽرڻ لڳا.

8 مدني ڪمن مان هڪ مدني ڪم ”بيان/هفتہ وار مدني مذاڪرو“

پياريون پياريون اسلامي ڀينرون! ذڪر مصطفٰي سان سيني کي شاد ۽ آباد رکڻ ۽ سيرت مصطفٰي تي عمل جو جذبو وڌائڻ جي لاءِ عاشقانِ رسول جي مدني تحريڪ دعوت اسلامي سان وابستہ ٿي ڪري ذيلي حلقي جي 8 مدني ڪمن ۾ وڌي ڪري حصو وٺو. ذيلي حلقي جي 8 مدني ڪمن مان هڪ مدني ڪم ”بيان / هفتہ وار مدني مذاڪرو“ بہ آهي. هر اسلامي ڀيڻ روزانو انفرادي طور تي يا سمورن گهر وارن کي (جن ۾ نا محرم نہ هجن) جمع ڪري شيخ طريقت، اميرِ اهلسنت دَامَتْ بَرَكَاتُهُمُ الْعَالِيَهْ جا سنتن ڀريا بيان ۽ مدني مذاڪرا، وڏيڪ ”مڪتبة المدينہ“ تان جاري ٿيڻ وارا ٻين مبلغن جا سنتن ڀريا بيان ضرور ٻڌو. مدرسة المدينہ (بالغات) ۾ هفتہ وار ۽ جامعة المدينہ ۾ روزانو ”اجتماع“ ڪريو (روزانو سنتن ڀريو بيان يا گهٽ ۾ گهٽ هڪ مدني مذاڪرو ٻڌڻ وارن سان اميرِاهلسنت دَامَتْ بَرَكَاتُهُمُ الْعَالِيَهْ تمام گهڻو خوش ٿيندا آهن)

هن مدني ڪم جا بيشمار ديني ۽ دنياوي فائدا آهن. ❖ مدني مذاڪري جي برڪت سان گناهن کان بچڻ جو ذهن ملندو آهي. ❖ مدني مذاڪري جي برڪت سان علم دين حاصل ٿيندو آهي. ❖ مدني مذاڪري جي برڪت سان ديني معلومات سان گڏوگڏ اخلاقي تربيت بہ نصيب ٿيندي آهي. اَلْحَمْدُ لِلّٰه عَزَّوَجَلَّ هن مدني ڪم جي برڪت سان بيشمار ماڻهو گناهن ڀري زندگي ڇڏي نيڪيون ڪرڻ وارا بڻجي ويا. اچو! ترغيب جي لاءِ ڪيسٽ بيان جي هڪ مدني بهار ٻڌو جيئن تہ

گانا ٻڌڻ جي عادت ويندي رهي

باب المدينہ (ڪراچي) جي هڪ اسلامي ڀيڻ دعوت اسلامي جي مدني ماحول سان وابستہ ٿيڻ کان پهريان گانا تمام وڏي شوق سان ٻڌندي هئي، انهيءَ تي بس نہ پر نمازون بہ قضا ڪري ڇڏيندي هئي ان پنهنجي اصلاح جي لاءِ معلّمہ ڪورس ۾ داخلا ورتي پر ان ۾ دل نہ لڳندو هو، ان جي ڀيءُ ان کي مبلّغہ ڏسڻ ٿي چاهيو، جيئن تہ ان جي ڀيءُ ان کي اميرِاهلسنت دَامَتْ بَرَكَاتُهُمُ الْعَالِيَهْ جي بيان جي ڪيسٽ ٻڌڻ جي ترغيب ڏني تہ ان ڀيءُ جي حڪم تي عمل ڪندي،

اميرِ اهلسنت دَامَتْ بَرَكَاتُهُمُ الْعَالِيَهْ جو بيان بنام ”خاموش شهزادو“ ٻڌڻ شروع ڪري ڏنو، جيئن ئي ولي ڪامل اميرِ اهلسنت دَامَتْ بَرَكَاتُهُمُ الْعَالِيَهْ جو منو منو آواز ان جي ڪنن ۾ داخل ٿيو تہ دل مان گناهن جو زنگ ختم ٿيڻ شروع ٿي ويو ۽ ان پنهنجي سمورن گناهن کان توبہ ڪئي ۽ پنج وقت نماز جي پابندي سان گڏوگڏ مدني برقعو بہ پائڻ لڳي. الله ڪريم جي اميرِ اهلسنت تي رحمت هجي ۽ ان جي صدقي اسان جي مغفرت ٿئي. (فلمي اداڪارا جي توبهہ،ص11)

صَلُّوْا عَلَى الْحَبِيب! صَلَّى اللهُ تَعَالٰى عَلٰى مُحَمَّد

امامُ الانبياء توهان آهيو

پياريون پياريون اسلامي ڀينرون! سفرِ معراج جو هڪ پهلو (Aspect) اهو بہ آهي تہ اسان جي پياري آقا، مڪي مدني مُصطفٰي صَلَّى اللهُ تَعَالٰى عَلَيْهِ وَاٰلِهٖ وَسَلَّمَ هن رات سڀني انبياءِ ڪرام عَلَيهِمُ الصَّلٰوة وَالسَّلام جي امامت فرمائي جيئن تہ حديثِ پاڪ ۾ آهي: مان ان (بُراق) تي سُواري ڪندي بَيتُ المَقدِس تائين پهتس ۽ جنهن هنڌ اَنبياءِ ڪرام عَلَيهِمُ الصَّلٰوة وَالسَّلام پنهنجي سُوارين کي ٻڌندا هئا مون ان کي اتي ٻڌي ڇڏيو پوءِ مان مسجدِ (اَقصٰي) ۾ داخِل ٿيس ۽ ان ۾ ٻہ رڪعت نماز ادا ڪئي.

(مسلم ،كتاب الايمان ، باب الاسراء برسول الله ...الخ ،ص٩٧،حديث٢٥٩)

مشهور ولي، ولي ڪامِل حضرت عَلامہ مَولانا مَخدوم محمد هاشِم ٺٽوي رَحْمَةُ اللهِ تَعَالٰى عَلَيه فرمائن ٿا: هن نماز ۾ پاڻ ڪريم صَلَّى اللهُ تَعَالٰى عَلَيْهِ وَاٰلِهٖ وَسَلَّمَ تمام اَنبياءِ ڪرام عَلَيهِمُ الصَّلٰوة وَالسَّلام جا اِمام هئا. (سيرة سيد الانبياء،ص١٢٨) (ڇوتہ) پياري آقا صَلَّى اللهُ تَعَالٰى عَلَيْهِ وَاٰلِهٖ وَسَلَّمَ جي عظيم شان جي اِظهار جي لاءِ بَيتُ المَقدِس ۾ تمام اَنبياءِ ڪرَام عَلَيهِمُ الصَّلٰوة وَالسَّلام کي گڏ ڪيو ويو هو. (سنن النسائی، کتاب الصلاۃ، باب فرض الصلاۃ...الخ، ص٨١، حديث:٤٤٨) جڏهن پاڻ ڪريم صَلَّى اللهُ تَعَالٰى عَلَيْهِ وَاٰلِهٖ وَسَلَّم اتي تشريف کڻي آيا تہ انهن سڀني خوش آمديد چيو ۽ نماز جي وقت سڀني پاڻ ڪريم صَلَّى اللهُ تَعَالٰى عَلَيْهِ وَاٰلِهٖ وَسَلَّم کي امامت جي لاءِ اڳيان ڪيو، ۽ پياري آقا صَلَّى اللهُ تَعَالٰى عَلَيْهِ وَاٰلِهٖ وَسَلَّم جن تمام انبياءِ ڪرام عَلَيْهِمُ الصَّلٰوةُ وَالسَّلام جي اِمَامت فرمائي. (معجم اوسط ،من اسمه على،٦٥/٣،حديث:٣٨٧٩ملخصاً)

نمازِ اَقصٰي ۾ نبي اڪرم صَلَّی اللهُ تَعَالٰی عَلَيْهِ وَاٰلِهٖ وَسَلَّمَ جي اِمامت فرمائڻ جي هن ايمان افروز گهڙي جي منظر ڪشي ڪندي اميرِ اهلسنّت،باني دعوتِ اسلاميدَامَتْ بَرَكَاتُهُمُ الْعَالِيَه پنهنجي نعتيہ دِيوان ”وسائلِ بخشش“ ۾ لکن ٿا:

اَقصیٰ میں سُواری جب پہنچی جبرِیل نے بڑھ کے کہی تکبیر　نبیوں کی اِمامت اب بڑھ کر سُلطانِ جہاں فرماتے ہیں

وہ کیسا حَسیں منظر ہوگا جب دولہا بنا سَرور ہوگا　عُشّاق تصوُّر کر کر کے بس روتے ہی رہ جاتے ہیں

صَلُّوْا عَلَی الْحَبِیب!　صَلَّی اللهُ تَعَالٰی عَلٰی مُحَمَّد

سُبْحٰنَ اللّٰـه عَزَّوَجَلَّ! ڇا خُوب نماز آهي جو تمام اَنبياء و رُسُل عَلَيهِمُ الصَّلٰوةُ وَالسَّلَام مقتدي، اسان جا پيارا آقا، مديني وارا مصطفيٰ صَلَّی اللهُ تَعَالٰی عَلَيْهِ وَاٰلِهٖ وَسَلَّمَ اِمام ۽ پهريون قبلو نماز جي جاءِ آهي، يقيناً ڪائنات ۾ اهڙي نماز پهريان ڪڏهن نہ ٿي، آسمان اهڙو نَظّارو ڪڏهن نہ ڏٺو. بهر حال اڄ شَبِ اَسرٰي جي گهوٽ صَلَّی اللهُ تَعَالٰی عَلَيْهِ وَاٰلِهٖ وَسَلَّمَ جي اَوّل ۽ آخر هئڻ جو راز (Secret) بہ کلي ويو، هن راز تان بہ پَردو کڄي ويو ۽ معنٰي روزِ روشن جيان واضح ٿي وئي، ڇوتہ اڄ پاڻ سڳورا صَلَّی اللهُ تَعَالٰی عَلَيْهِ وَاٰلِهٖ وَسَلَّمَ جيڪي سڀني کان آخري رسول آهن، اڳين نبين ۽ رسولن جي اِمامَت فرمائي رهيا آهن. انهيءَ راز کي بَيان ڪندي اَعليٰ حضرت، اِمامِ اَهلسُنَّت، مولانا شاه اِمام احمد رضا خان عَلَيهِ رَحمَةُ الرَّحْمٰن فرمائن ٿا:

نمازِ اَقْصٰی میں تھا یہی سرّ، عیاں ہوں مَعنیِ اوّل آخر　کہ دَست بستہ ہیں پیچھے حاضِر، جو سلطنت آگے کر گئے تھے (1)

مختصروضاحت: شبِ معراج مسجدِ اقصيٰ ۾ حضورصَلَّی اللهُ تَعَالٰی عَلَيْهِ وَاٰلِهٖ وَسَلَّمَ تمام انبياءِ ڪرام و رسل عظام عليهم السلام کي نماز پڙهائي، ان ۾ اهوئي راز هو تہ پهرين ۽ آخري جو فرق واضح ٿي وڃي جيڪي انبياءِ ڪرام عَلَيهِمُ الصَّلٰوةُ وَالسَّلَام حضورصَلَّی اللهُ تَعَالٰی عَلَيْهِ وَاٰلِهٖ وَسَلَّمَ کان اڳ ۾ پنهنجي نبوتن جو اظهار ڪري ويا هئا اهي

1...حدائقِ بخشش، ص۲۳۲

سڀ جا سڀ هٿ ٻڌي رسول پاڪ صَلَّى اللهُ تَعَالٰى عَلَيْهِ وَاٰلِهٖ وَسَلَّمَ جي پٺيان بيٺل هئا ۽ امامت جو تاج شبِ معراج، شبِ اسريٰ واري مصطفيٰ صَلَّى اللهُ تَعَالٰى عَلَيْهِ وَاٰلِهٖ وَسَلَّمَ کي عطا ٿيو.

صَلُّوْا عَلَى الْحَبِيب! صَلَّى اللهُ تَعَالٰى عَلٰى مُحَمَّد

"مجلس تقسيمِ رسائل"

پيارا پيارا اسلامي ڀائرو! شبِ معراج جي مزيد بَرڪتن کي ماڻڻ جي لاءِ عاشِقانِ رسول جي مَدَني تحريڪ دعوتِ اسلامي جي مَدَني ماحول سان وابسته ٿي خدمتِ دِين جي ڪمن ۾ مشغول ٿيو. اَلْحَمْدُ لِلّٰه عَزَّوَجَلَّ عاشِقانِ رسول جي مَدَني تحريڪ دعوتِ اسلامي سڄي دنيا ۾ ڪم و بيش 104شعبن ۾ دينِ مَتِين جي خدمت ۾ مصروف آهي، انهن شعبن مان هڪ "مجلسِ تقسيمِ رسائل" به آهي. هن مجلس جو ڪم گهر گهر، آفيس آفيس، دڪان دڪان، اسڪولز، ڪاليجز، يونيورسٽيز، جامعات ۽ مدارسِ اهلسنت ۾ سڄو سال شيخِ طريقت، امير اهلسنت ۽ مڪتبة المدينه جي ٻين ڪتابن ۽ رسالن وغيره کي تقسيم ڪرڻ جي ترڪيب ڪرڻ آهي.

ته پوءِ اوهان به هن حديث پاڪ: "تَهَادَوْا تَحَابُّوْا" (يعني هڪ ٻئي کي تحفو ڏيو پاڻ ۾ محبت وڌندي) (مؤطاامام مالک،۲/۴۰۷،حديث:۱۷۳۱) تي عمل ۽ نيڪي جي دعوت عام ڪرڻ جي نِيت سان هر مهيني مڪتبةُ المدينہ تان جاري ڪيل گهٽ ۾ گهٽ 12 ڪتاب يا رسالا ذاتي رقم مان خريد ڪري پنهنجي رشتيدارن، طالبات ۽ معلمات وغيره ۾ تقسيم ڪريو گڏوگڏ مرحومين جي ايصال ثواب جي لاءِ ٽيو، ڏهو، چاليهو، ورسي وغيره جي موقعن تي به رسائل تي مرحومين جو نالو لکرائي مفت تقسيم جي ترڪيب ڪريو.

اللہ کرم ایسا کرے تجھ پہ جہاں میں اے دعوتِ اسلامی تِری دھوم مچی ہو

صَلُّوْا عَلَى الْحَبِيب! صَلَّى اللهُ تَعَالٰى عَلٰى مُحَمَّد

پيارا پيارا اسلامي ڀائرو! جڏهن رسولِ اڪرم صَلَّى اللهُ تَعَالٰى عَلَيْهِ وَاٰلِهٖ وَسَلَّمَ عالَمِ

مَلَڪوت جي سير ڪري ۽ الله پاڪ جي نشانين کي مُلاحَظه فرمائي آسمان تان زمين تي تشريف وٺي آيا، بَيتُ المَقدِس ۾ داخِل ٿيا ۽ بُراق تي سُوار ٿي مَڪي شريف جي لاءِ روانا ٿيا. راھ ۾ پاڻ سڳورن صَلَّی اللہُ تَعَالٰی عَلَیْہِ وَاٰلِہٖ وَسَلَّمَ بَيتُ المَقدِس کان مَڪي تائين تمام منزِلن ۽ قُرَيش جي قافِلن کي بہ ڏٺو. اهي سمورا مرحلا طئي ٿيڻ کان بعد پاڻ صَلَّی اللہُ تَعَالٰی عَلَیْہِ وَاٰلِہٖ وَسَلَّمَ مسجدِ حرام ۾ پهچي جيئن تہ اجا رات جو ڪافي حِصّو باقي هو، آرام فرما ٿي ويا.

هن دِلرُبا منظر جو نقشو پيش ڪندي اعليٰ حضرت،امامِ اَهلسُنّت مولانا شاھ احمد رضا خان رَحۡمَۃُاللہِ تَعَالٰی عَلَیۡہ ”حدائقِ بخشش“ ۾ تحرير فرمائن ٿا:

خدا کی قُدرت کہ چاند حق کے کروروں منزل میں جلوہ کرکے
ابھی نہ تاروں کی چھاؤں بدلی کہ نُور کے تڑکے آلیے تھے

مختصر وضاحت: يعني الله پاڪ جو شان ڏسو تہ الله ڪريم جا پيارا حبيب صَلَّی اللہُ تَعَالٰی عَلَیْہِ وَاٰلِہٖ وَسَلَّمَ ٿوري ئي دير ۾ ڪروڙين منزلن تي پنهنجو جَلوو ڏيکاري واپس بہ موٽي آيا، اجا تائين تارا ساڳي نموني چمڪي رهيا هئا ۽ انهن جو سايو بہ نہ بدليو هو.

صُبح جو جڏهن بيدار ٿيا ۽ رات جي واقِعن کي پاڻ سڳورن صَلَّی اللہُ تَعَالٰی عَلَیْہِ وَاٰلِہٖ وَسَلَّمَ قُرَيش اڳيان تَذڪرو ڪيو تہ سردارانِ قُرَيش کي گهڻو تَعَجُّب ٿيو، ايستائين جو ڪجھ بري اندر وارن پاڻ صَلَّی اللہُ تَعَالٰی عَلَیْہِ وَاٰلِہٖ وَسَلَّمَ کي مَعَاذَاللہ ڪوڙو چيو ۽ بعض مختلف سُوال (Questions) ڪيا، جيئن تہ اڪثر قُرَيش جي سردارن ڪيئي ڀيرا بَيتُ المَقدِس کي ڏٺو هو ۽ اها بہ خبر هئي تہ حُضُور صَلَّی اللہُ تَعَالٰی عَلَیْہِ وَاٰلِہٖ وَسَلَّمَ ڪڏهن بہ بَيتُ المَقدِس ناهن ويا، ان ڪري اِمتحان لاءِ انهن ماڻهن پاڻ سڳورن صَلَّی اللہُ تَعَالٰی عَلَیْہِ وَاٰلِہٖ وَسَلَّمَ کان بَيتُ المَقدِس جي دَر ۽ دِيوار ۽ ان جي محرابن وغيره جي باري ۾ تمام گهڻا سُوال ڪيا. ان وَقت الله پاڪ هڪدم ئي پاڻ سڳورن صَلَّی اللہُ تَعَالٰی عَلَیْہِ وَاٰلِہٖ

وَسَلَّمَ جي نگاهه نُبُوّت اڳيان بَيتُ المَقدِس جي پُوري عمارت جو نقشو پيش ڪري ڇڏيو. پوءِ ڪفّارِ قُريش پاڻ سڳورن صَلَّی اللہُ تَعَالٰی عَلَیۡہِ وَاٰلِہٖ وَسَلَّمَ ڪان سُوال ڪندا ويندا هئا ۽ سرڪارِ مدينه صَلَّی اللہُ تَعَالٰی عَلَیۡہِ وَاٰلِہٖ وَسَلَّمَ عمارت ڪي ڏسي انهن جي سُوالن جا ٺيڪ ٺيڪ جواب ڏيندا ويا. (سيرت مصطفي،ص٧٣٥ملخصاً)

اعليٰ حضرت، امامِ اَهلسُنّت مولانا شاهه امام احمد رضا خان رَحۡمَۃُ اللہِ تَعَالٰی عَلَیۡہ فرمائن ٿا:

سَرِ عَرش پر ہے تِری گزر دلِ فرش پر ہے تِری نظر مَلَکُوت و مُلک میں کوئی شے نہیں وہ جو تجھ پہ عیاں نہیں

مختصر وضاحت: يارسُولَ الله صَلَّی اللہُ تَعَالٰی عَلَیۡہِ وَاٰلِہٖ وَسَلَّمَ! عَرش ڪان مٿي به اوهان صَلَّی اللہُ تَعَالٰی عَلَیۡہِ وَاٰلِہٖ وَسَلَّمَ جو اچڻ وڃڻ آهي ۽ زمين به سندن نگاهه ناز ۾ آهي، زمين و آسمان جي ڪا به شيءِ رحمت عالم صَلَّی اللہُ تَعَالٰی عَلَیۡہِ وَاٰلِہٖ وَسَلَّمَ ڪان پوشيده نه آهي.

صَلُّوۡا عَلَی الۡحَبِیۡب! صَلَّی اللہُ تَعَالٰی عَلٰی مُحَمَّد

پياريون پياريون اسلامي ڀينرون! معراج جي واقعي جي تصديق ۾ اِيمان جو اِمتِحان آهي جو مُختَصَر گهڙي ۾ بيداري جي عالَم ۾ جسم شريف سان آسمان ۽ عَرشِ اَعظم تائين بلڪ عَرش ڪان به مٿي لامڪان تائين تشريف ڪٿي وڃڻ عَقل ڪان مٿي آهي، انهيءَ ڪري اهي ماڻهو جن جون دليون نُورِ اِيمان ڪان خالي هيون انهن هن عظيم واقعي ڪي نه صرف نه مڃيو بلڪ طرح طرح سان هن جو مَذاق به اُڏايو، پر جن جي دلين ۾ ڪامل يقين جو چراغ روشن هو اهي ڪنهن به پريشاني ۽ شڪ جو شڪار نه ٿيا ۽ بنا ڪنهن دليل جي هن مُعجِزي ڪي تسليم ڪري ورتو، جيئن ته اميرُالمؤمنين حضرت سَيدُنا صِدِّيقِ اڪبر رَضِیَ اللہُ تَعَالٰی عَنۡہُ جي باري ۾ اچي ٿو،

مِعراج جي تصديق ڪرڻ وارو صحابي

اُمُّ المُؤمنين حضرت سَيدَتُنا عائشه صِدِّيقه رَضِیَ اللہُ تَعَالٰی عَنۡہَا ڪان روايت آهي، فرمائن

ٿيون: جڏهن حُضُور نبي اكرم صَلَّى اللّٰهُ تَعَالٰى عَلَيْهِ وَاٰلِهٖ وَسَلَّمَ كي مسجدِ حرام كان مسجدِ اَقصيٰ جي سير كرائي وئي تہ پاڻ كريم صَلَّى اللّٰهُ تَعَالٰى عَلَيْهِ وَاٰلِهٖ وَسَلَّمَ ٻي صُبح جو ماڻهن اڳيان هن مكمل واقعي كي بيان كيو، (كجھ) كافر ڊوڙندا حضرت سَيِّدُنا ابوبكر صدّيق رَضِيَ اللّٰهُ تَعَالٰى عَنْهُ وٽ پهتا ۽ چوڻ لڳا: ڇا توهان هن ڳالھ جي تصديق كري سگھو ٿا؟ جيكا توهان جي دوست چئي آهي تہ انهن راتون رات مسجدِ حرام كان مسجدِ اقصيٰ جو سير كيو؟" پاڻ رَضِيَ اللّٰهُ تَعَالٰى عَنْهُ جن فرمايو: ڇا حضور صَلَّى اللّٰهُ تَعَالٰى عَلَيْهِ وَاٰلِهٖ وَسَلَّم جن واقعي هي بيان فرمايو آهي؟ انهن چيو جي ها. "پاڻ رَضِيَ اللّٰهُ تَعَالٰى عَنْهُ جن فرمايو: لَئِنْ قَالَ ذٰلِكَ لَقَدْ صَدَقَ يعني جيكڏهن سركار صَلَّى اللّٰهُ تَعَالٰى عَلَيْهِ وَاٰلِهٖ وَسَلَّم جن اهو ارشاد فرمايو آهي تہ يقينًا سچ فرمايو آهي، مان هن ڳالھ جي بنا كنهن جِهجهك جي تصديق كيان ٿو، انهن چيو: يعني ڇا توهان ان حيران كندڙ ڳالھ جي بہ تصديق كريو ٿا تہ اهي اڄ رات بَيْتُ المقدّس ويا ۽ صبح ٿيڻ كان پهرين واپس بہ اچي ويا؟ پاڻ رَضِيَ اللّٰهُ تَعَالٰى عَنْهُ جن فرمايو: جي ها! مان تہ حُضُورِ اَكرَم صَلَّى اللّٰهُ تَعَالٰى عَلَيْهِ وَاٰلِهٖ وَسَلَّم جي آسماني خبرن جي بہ صبح و شام تصديق كندو آهيان. جيكا يقينًا هن ڳالھ كان بہ وڌيك حيران كندڙ ۽ تَعَجُّب واري ڳالھ آهي." پوءِ ان واقعي كان پوءِ پاڻ رَضِيَ اللّٰهُ تَعَالٰى عَنْهُ صدّيق مشهور ٿي ويا.

(مستدرک،كتاب معرفة الصحابة،باب ذكر الاختلا ف في امرخلافة...الخ،۴/۲۵، حديث:۴۵۱۵)

اَمِيْرُ الْمُؤمِنِيْں ہیں آپ اِمَامُ الْمُسْلِمِیں ہیں آپ
نبی نے جَنّتی جن کو کہا صدّیقِ اکبر ہیں
سَبھی اَصحاب سے بڑھ کر مقرّب ذات ہے اُن کی
رَفِیقِ سَرْوَرِ اَرض و سَما صدّیقِ اکبر ہیں
عُمر سے بھی وہ افضل ہیں وہ عثماں سے بھی ہیں اعلیٰ
یقیناً پیشوائے مرتضیٰ صدّیقِ اکبر ہیں

صَلُّوْا عَلَى الْحَبِيْب! صَلَّى اللّٰهُ تَعَالٰى عَلٰى مُحَمَّد

پياريون پياريون اسلامي ڀينرون! اَلْحَمْدُ لِلّٰه عَزَّوَجَلَّ رَجَبُ الْمُرَجَّب جو بَابَرَكت مهينو اسان جي وچ ۾ جلوه گر آهي. پوءِ عنقريب شَعبَانُ الْمُعَظّم جي مبارَك مهيني جي بہ جلوه گري ٿيڻ واري آهي. جنهن جي پهرين تاريخ تي مُحَدّثِ

اعظم پاڪستان حضرت مولانا محمد سردار اَحمد چِشتي قادِري رَحْمَةُ اللهِ تَعَالٰی عَلَيْه جو عُرس ملهايو ويندو آهي. اچو! انهيءَ مُنَاسَبَت سان مُحَدِّثِ اعظم پاڪستان رَحْمَةُ اللهِ تَعَالٰی عَلَيْه جي سيرتِ مُبارَڪ جا ڪجھ حصا مُلاحَظ فرمايو۔

سيرتِ محدِّثِ اعظم پاڪستان

محدثِ اعظم پاڪستان حضرت مولانا محمد سردار احمد چشتي قادري رَحْمَةُ اللهِ تَعَالٰی عَلَيْه مشرقي پنجاب (هند) ۾ 1321 هجري مطابق 1903ء ۾ پيدا ٿيا ۽ پهرين شعبان 1382ھ مطابق 29 ڊسمبر 1962ء ۾ وصال فرمايو. سندن والدِ ماجد جو شُمار علائقي جي معروف ۽ معزّز ماڻهن ۾ٿيندو هو، سندن عظمت ۽ بزرگي ۾ اوهان جي والده جي دُعائن جو بہ عمل دخل هو، اوهان جي والده اڪثر چوندي هئي تہ منهنجو هي دادلو پٽ عظيم شخصيت جو مالڪ بڻجندو.

مُحَدِّثِ اعظم پاڪستان جا وصف

محدثِ اعظم پاڪستان حضرت مولانا محمد سردار احمد چشتي قادري رَحْمَةُ اللهِ تَعَالٰی عَلَيْه جو ننڍپڻ عام ٻارن کان مختلف هو، پاڻ ننڍپڻ کان ئي دِيني ڳالهين ۾ دلچسپي (Interest) رکندا هئا. پاڻ جڏهن هلڻ ڦرڻ لائق ٿيا تہ والدِ ماجد سان گڏ مسجد ۾ نماز پڙهڻ ويندا هئا. ذِڪر و اذڪار ۽ نعت خواني جو اهڙو ذوق هو جو عام طور هلندي ڦرندي نعتون پڙهندا ۽ ذِڪرُالله ڪندا هئا. ٻڌڻ وارا حيران ٿيندا هئا تہ هن عُمر ۾ اهڙو ذوق و شوق. (حياتِ محدثِ اعظم، ص۳۰)

محدثِ اعظم پاڪستان رَحْمَةُ اللهِ تَعَالٰی عَلَيْه جي حياتِ مبارڪ جي روشن پهلوئن کان وڌيڪ برڪتون حاصل ڪرڻ جي لاءِ مڪتبة المدينہ جو شايع ڪيل رسالو "فيضان محدثِ اعظم پاڪستان" جو مطالعو فرمايو. اَلْحَمْدُ لِلّٰه عَزَّوَجَلَّ هن مهيني جي 2 تاريخ تي ڪروڙين حنفين جي عظيم پيشوا حضرتِ سيدُنا امامِ اعظم ابو حنيفہ نعمان بن ثابِت رَضِيَ اللهُ تَعَالٰی عَنْهُ جو عرس شريف ملهايو ويندو آهي. اچو! هن مناسبت سان سندن مختصر سِيرتِ مُبارَڪ ٻڌڻ جي سعادت حاصل ڪيون ٿيون.

سيرتِ امامِ اعظم

حضرت سَيدُنا امامِ اعظم رَضِيَ اللهُ تَعَالٰی عَنْهُ ڪپڙي جو ڪاروبار ڪندا هئا ۽

ڪاروبار ۾ ديانتداري ۽ مسلمانن جي خير خواهي جو خُوب خيال رکندا هئا، سندن مبارڪ نالو نعمان هو، پاڻ 70 هجري ۾ عراق جي شهر ڪوفي ۾ پيدا ٿيا، 80 سالن جي عمر ۾ 2 شعبانُ المعظم 150 هجري ۾ وفات ٿي، امامِ اعظم رَضِیَ اللہُ تَعَالٰی عَنۡہُ چئني امامن ۾ وڏي رتبي وارا آهن، چاڪاڻ ته پاڻ تابعي آهن. ”تابِعي“ ان (خوش نصيب انسان) کي چوندا آهن: ”جنهن ايمان جي حالت ۾ ڪنهن صحابي سان ملاقات ڪئي هجي ۽ ايمان ئي تي ان جو خاتمو ٿيو هجي.“ (منتخب حدیثیں،ص۲۵ملخصاً)

سيدُنا امامِ اعظم رَضِیَ اللہُ تَعَالٰی عَنۡہ مختلف رِوايتن مطابق ڪجهه صَحابه ڪرام عَلَيهِمُ الرِّضۡوَان سان ملاقات جو شَرَف حاصل ڪيو آهي ۽ ڪجهه صَحابه عَلَيهِمُ الرِّضۡوَان کان براه راست سرورِ ڪائنات صَلَّى اللهُ تَعَالٰى عَلَيۡهِ وَاٰلِهٖ وَسَلَّمَ جا ارشاد به ٻڌا آهن. (اشکوں کی برسات،ص۲،۳)

سَيدُنا امامِ اعظم رَضِیَ اللہُ تَعَالٰی عَنۡہ جا وصف

حضرت سَيدُنا امامِ اعظم رَضِیَ اللہُ تَعَالٰی عَنۡہُ رمضانُ المُبارَڪ ۽ عيدُ الفطر ۾ 62 قرآنِ ڪريم ختم ڪندا هئا (هڪ ڏينهن جو، هڪ رات جو، هڪ تراويح جي سڄي مهيني ۾ ۽ هڪ عيد جي ڏينهن) پاڻ سخاوت ڪندڙ، عِلم سِڪائڻ وارا، الله عَزَّوَجَلَّ جو خوف رکڻ وارا، حقوقُ العباد جو خيال رکڻ وارا، عفو ودرگذر سان ڪم وٺڻ وارا، ۽ فضول ڳالهين کان بچڻ وارا ۽ تقويٰ ۽ پرهيز گاري جهڙي خوبين جا مالڪ هئا. (اشکوں کی برسات،ص ۸ملخصاً)

جو بے مثال آپکا ہے تقویٰ، تو بے مثال ہے آپکا فتویٰ ہیں علم و تقویٰ کے آپ سنگم ،امامِ اعظم ابو حنیفہ

حضرت سَيدُنا امامِ اعظم رَضِیَ اللہُ تَعَالٰی عَنۡہُ جي سيرت ۽ ڪردار جي باري ۾ وڌيڪ معلومات جي لاءِ امير اهلسنت دَامَتۡ بَرَكَاتُهُمُ الۡعَالِيَه جو رسالو ”لڙڪن جي برسات“ مڪتبة المدينه تان حاصل ڪري نه صرف پاڻ مطالعو ڪريو ۽ شَعبَانُ المُعَظَّم ۾ امامِ اعظم رَضِیَ اللہُ تَعَالٰی عَنۡہ جي ايصالِ ثواب جي لاءِ ٻين اسلامي ڀينرن کي به تحفي ۾ پيش ڪريو.

صَلُّوۡا عَلَى الۡحَبِيۡب! صَلَّى اللهُ تَعَالٰى عَلٰى مُحَمَّد

پياريون پياريون اسلامي ڀينرون!اسان ٻڌو تہ

☆ شبِ معراج، معراج جي گھوٽ صَلَّى اللهُ تَعَالٰى عَلَيْهِ وَاٰلِهٖ وَسَلَّمَ تمام آسمانن جي سير فرمائي.

☆ شبِ معراج، معراج جي گھوٽ صَلَّى اللهُ تَعَالٰى عَلَيْهِ وَاٰلِهٖ وَسَلَّمَ تمام انبياءِ ڪرام عَلَيهِمُ الصَّلٰوة وَالسَّلام جي اِمامت ڪئي.

☆ شبِ معراج، معراج جي گھوٽ صَلَّى اللهُ تَعَالٰى عَلَيْهِ وَاٰلِهٖ وَسَلَّمَ نبين سڳورن عَلَيهِمُ الصَّلٰوة وَالسَّلامسان ملاقاتون ڪيون.

☆ شبِ معراج، معراج جي گھوٽ صَلَّى اللهُ تَعَالٰى عَلَيْهِ وَاٰلِهٖ وَسَلَّمَ ربّ ڪريم جي وڏين وڏين نشانين ڪي مُلاحَظ فرمايو.

☆ شبِ معراج، معراج جي گھوٽ صَلَّى اللهُ تَعَالٰى عَلَيْهِ وَاٰلِهٖ وَسَلَّمَ جنّت ۽ ان ۾ موجود نعمتن ڪي بہ ڏٺائون.

☆ شبِ معراج، معراج جي گھوٽ صَلَّى اللهُ تَعَالٰى عَلَيْهِ وَاٰلِهٖ وَسَلَّمَ جنت ۾ حضرت عُمَر رَضِیَ اللهُ تَعَالٰی عَنْہ جي عاليشان جنّتي محل ڪي بہ ڏٺائون.

☆ شبِ معراج، معراج جي گھوٽ صَلَّى اللهُ تَعَالٰى عَلَيْهِ وَاٰلِهٖ وَسَلَّمَ جي بارگاھ ۾ جَنّتي حُورن سلام عَرض ڪيو.

☆ شبِ معراج، معراج جي گھوٽ صَلَّى اللهُ تَعَالٰى عَلَيْهِ وَاٰلِهٖ وَسَلَّمَ بَيتُ المَقدِس کان مڪي تائين تمام منزِلن ۽ قُرَيش جي قافِلن ڪي بہ ملاحظ فرمايو.

☆ شبِ معراج،معراج جي گھوٽ صَلَّى اللهُ تَعَالٰى عَلَيْهِ وَاٰلِهٖ وَسَلَّمَ جي اَوّل ۽ آخِر ھئڻ جو راز ظاھر ٿيو.

☆ شبِ معراج، معراج جي گھوٽ صَلَّى اللهُ تَعَالٰى عَلَيْهِ وَاٰلِهٖ وَسَلَّمَ لامڪان جي سير ڪئي.

☆ شبِ معراج،معراج جي گھوٽ صَلَّى اللهُ تَعَالٰى عَلَيْهِ وَاٰلِهٖ وَسَلَّمَ بنا ڪنھن واسِطي جي الله ڪريم جي ديدار سان فيضياب ٿيا.

الله ڪريم شبِ معراج جي طفيل اسان جي گناهن کي معاف فرمائي ۽ اسان کي بِلا حساب ۽ ڪتاب جنت ۾ داخل فرمائي.

اٰمِين بِجَاهِ النَّبِیِّ الْاَمِین صَلَّی اللّٰہُ تَعَالٰی عَلَیْہِ وَاٰلِہٖ وَسَلَّم

صَلُّوْا عَلَی الْحَبِیْب! صَلَّی اللّٰہُ تَعَالٰی عَلٰی مُحَمَّد

پياريون پياريون اسلامي ڀينرون! بيان کي ختم ڪندي سنّت جي فضيلت ۽ ڪجھ سنّتون ۽ آداب بيان ڪرڻ جي سعادت حاصل ڪيان ٿي، تاجدار رسالت، شهنشاهِ نُبُوَّت، مصطفيٰ جانِ رحمت صَلَّی اللّٰہُ تَعَالٰی عَلَیْہِ وَاٰلِہٖ وَسَلَّم **جو فرمان جنّت نشان آهي: جنهن منهنجي سنّت سان محبت ڪئي ان مون سان محبت ڪئي۽ جنهن مون سان محبت ڪئي اهو جنّت ۾ مون سان گڏ هوندو.** [1]

سينہ تِری سُنَّت کا مدينہ بنے آقا جنّت میں پڑوسی مجھے تُم اپنا بنانا

ننڇ ڏيڻ جون سنتون ۽ آداب

پياريون پياريون اسلامي ڀينرون!اڇو! شيخ طريقت، امير اهلسنّت حضرت علامہ مولانا ابو بلال محمد الياس عطار قادري رضوي ضيائي دَامَتْ بَرَکَاتُہُمُ الْعَالِیَہ جي رسالي ”101**مدني گل**“ مان ننڇ ڏيڻ جون ڪجھ سنتون ۽ آداب ٻڌو: پهريان ٻہ فرمانِ مصطفيٰ صَلَّی اللّٰہُ تَعَالٰی عَلَیْہِ وَاٰلِہٖ وَسَلَّم: ﴿1﴾ **الله** عَزَّوَجَلَّ کي ننڇ پسند آهي ۽ اوٻاسي ناپسند. (بخاري ج 4 ص 163 حديث 6226) ﴿2﴾ **جڏهن ڪنهن کي ننڇ اچي ۽ اُهو اَلۡحَمۡدُ لِلّٰہِ چوي تہ ملائڪ رَبُّ الْعٰلَمِیْن چوندا آهن ۽ جيڪڏهن اُهو رَبُّ الْعٰلَمِیْن چوندو آهي تہ ملائڪ چوندا آهن: الله** عَزَّوَجَلَّ تو تي رحم فرمائي. (المعجم الکبير ج 11 ص 358 حديث 12284) ◈ ننڇ جي وقت مٿو جهڪايو، منهن لڪايو ۽ آواز آهستي ڪيو، ننڇ جو آواز بلند ڪرڻ بيوقوفي آهي. (ردالمحتار ج 9 ص 684) ◈ ننڇ اچڻ وقت اَلۡحَمۡدُ لِلّٰہِ چوڻ گهرجي. (خزائن العرفان صفحي 3 تي طحطاوي جي حوالي سان ننڇ اچڻ تي حمد الٰهي کي سنتِ مؤڪده لکيو آهي) بهتر اهو آهي تہ اَلۡحَمۡدُ لِلّٰہِ رَبِّ الْعٰلَمِیْن يا اَلۡحَمۡدُ لِلّٰہِ عَلٰی کُلِّ حَال چوي

[1] ...مشڪاة الصابيح،ڪتاب الايمان،باب الاعتصام بالڪتاب والسنة،١/٩٧،حديث:١٧٥

◈ ٻڌڻ واري تي واجب آهي تہ فورًا يَرْحَمُكَ الله (يعني اللهعَزَّوَجَلَّ توتي رحم فرمائي) چوي ۽ ايتري آواز سان چوي جنهن کي ڇڪ آئي اهو پاڻ ٻڌي. (بهار شريعت، جلد 3 حصو 16، ص 476) ◈ جواب ٻڌي ڇڪ ڏيڻ واري چوي: "يَغْفِرُ اللهُ لَنَا وَ لَكُمْ" (يعني الله عَزَّوَجَلَّ اسان جي ۽ توهان جي بخشش فرمائي) يا هي چوي: " يَهْدِيْكُمُ اللهُ وَ يُصْلِحُ بَالَكُمْ" (يعني الله عَزَّوَجَلَّ توهان کي هدايت ڏي ۽ توهان جو حال صحيح ڪري) (فتاويٰ هندية،۵ /۳۲۶) ◈ جيڪو ڇڪ اچڻ تي اَلْحَمْدُ لِلّٰهِ عَليٰ كُلِّ حَال چوي ۽ پنهنجي زبان سيني ڏندن تي ڦيري ڇڏي تہ اِنْ شَآءَالله عَزَّوَجَلَّ ڏندن جي بيمارين کان محفوظ رهندو. (مراٰة المناجيح ج 6 ص 396) ◈حضرت مولاءِ ڪائنات، علي المرتضيٰ كَرَّمَ اللهُ تَعَالٰى وَجْهَهُ الْكَرِيْم فرمائن ٿا: جيڪو ڇڪ اچڻ تي اَلْحَمْدُ لِلّٰهِ عَليٰ كُلِّ حَال چوي تہ اُهو ڏاث ۽ ڪن جي بيماري ۾ ڪڏهن بہ مبتلا نہ ٿيندو. (مرقاة المفاتيح، ۸/ ۴۹۹،تحت الحديث:۴۷۳۹) ◈ ڇڪ جو جواب هڪ دفعو واجب آهي، ٻيو ٽيون ڇڪ اچي ۽ اُهو اَلْحَمْدُ لِلّٰهِ چوي تہ ٻيهر جواب واجب ناهي بلڪ مستحب آهي. (عالمگيري ج 5 ص 326) ◈ جواب اُن صورت ۾ واجب ٿيندو جڏهن ڇڪ ڏيڻ وارو اَلْحَمْدُ لِلّٰه چوي ۽ جيڪڏهن حمد نہ ڪري تہ جواب ناهي. (بهار شريعت، جلد 3 ص 477) ◈ نماز جي وچ ۾ ڇڪ اچي تہ اَلْحَمْدُ لِلّٰه نہ چوي ◈ اوهان نماز پڙهي رهيون آهيو ۽ ڪنهن کي ڇڪ آئي ۽ اوهان جواب ڏئي ورتو تہ اوهان جي نماز فاسد ٿي وئي◈ ڪيئي اسلامي ڀينرون موجود هجن تہ ڪجھ حاضرين جواب ڏنو تہ سيني جي پاران جواب ٿي ويو پر بهتر اهو آهي تہ سڀئي جواب ڏين.

طرح طرح جون هزارين سنتون سکڻ جي لاءِ **مڪتبة المدينہ** جي شايع ٿيل ڪتاب 312 صفحن تي مشتمل ڪتاب "**بهار شريعت**" حصو 16 ۽ 120 صفحن جو ڪتاب "**سنتيں ۽ آداب**" هديو ڏئي حاصل ڪيو ۽ پڙهو.

صَلُّوْا عَلَی الْحَبِيْب! صَلَّی اللّٰهُ تَعَالٰی عَلٰی مُحَمَّد